

Elektronski publikaciji za prenovno pouka slovenščine

DIZ Jožef Stefan E-publikacija Naloge za spoznavanje osnov eno- in večkodnega besedila prinaša izbor avtentičnih večkodnih besedil, s katerimi se učenci in dijaki najpogosteje srečujejo

Patrizia Pettirosso

TRST V sodobni informacijsko in komunikacijsko razviti družbi se bralci vedno pogosteje srečujemo z besedili, v katerih se pomen ne tvori samo z besednimi izraznimi sredstvi, temveč v interakciji besednih in nebesednih kodov, npr. slike, zvoka, mimike ... Taka večkodna besedila, med katera spada tudi govorno besedilo, so značilna predvsem za časopisne članke, oglaševanje, strokovna in druga spletna besedila, že od nekdaj pa jih najdemo tudi na umetniškem področju, na primer v književnosti za otroke in stripovski literaturi oz. risoromanu. Z večkodnimi besedili se v izobraževanju vsak dan srečujejo tudi učenci in dijaki. Zato je potrebno, da se o razumevanju, analizi in tvorjenju večkodnih besedil govori tudi v šoli.

Na Državnem izobraževalnem zavodu Jožef Stefan v Trstu so vedenje o večkodnosti in večkodnih besedilih vključili v pouk slovenskega jezika. Prve poskusne naloge o večkodnih besedilih so pod mentorstvom dr. Sonje Starc s Pedagoške fakultete v Kopru objavili v publikaciji *Učni načrt za slovenski jezik*, ki jo je zavod v tiskani obliki izdal leta 2017, v elektronski različici pa oktobra lani. V omenjeni publikaciji je Sonja Starc prispevala petletni učni načrt za pouk slovenskega jezika, ki temelji na komunikacijskem načelu jezikovnega pouka in na uzaveščanju procesov sprejemanja in tvorjenja besedila, kot ga pojmuje sistemsko-funkcijska in vizualna slovnica. V poglavju o večkodnih besedilih je avtorica objavila tudi razpredelnico o načinu analize besednega in slikovnega koda v večkodnem besedilu z vidika vizualne slovnice (Kress in van Leeuwen), ki jo je prva uvedla v slovensko jezikoslovje in v svojo pedagoško prakso. V aktualnih slovenskih jezikovnih učbenikih se slikovni kod namreč obravnava predvsem kot spremljevalec besednega. Sonja Starc pa nebesedni kod razume kot sestavni in enakovredni del večkodnega besedila, ki v interakciji z besednim tvori pomen na treh pomenskih ravneh: izrazni, medosebni in besedilni. Pri nebesednem, npr. slikovnem, dijaki opazujejo na-

Večkodnosti se posveča premalo pozornosti, čeprav večkodna besedila prevladujejo nad enokodnimi

rativno ali konceptualno strukturo predstavljenih udeležencev na sliki, vzpostavljanje interakcije med predstavljenimi udeleženci in bralcem ter pomensko razporeditev predstavljenih udeležencev v prostoru, barve, poudarek, okvir in hkrati razbira pomen izraznih sredstev v besednem in slikovnem.

Pomembna novost

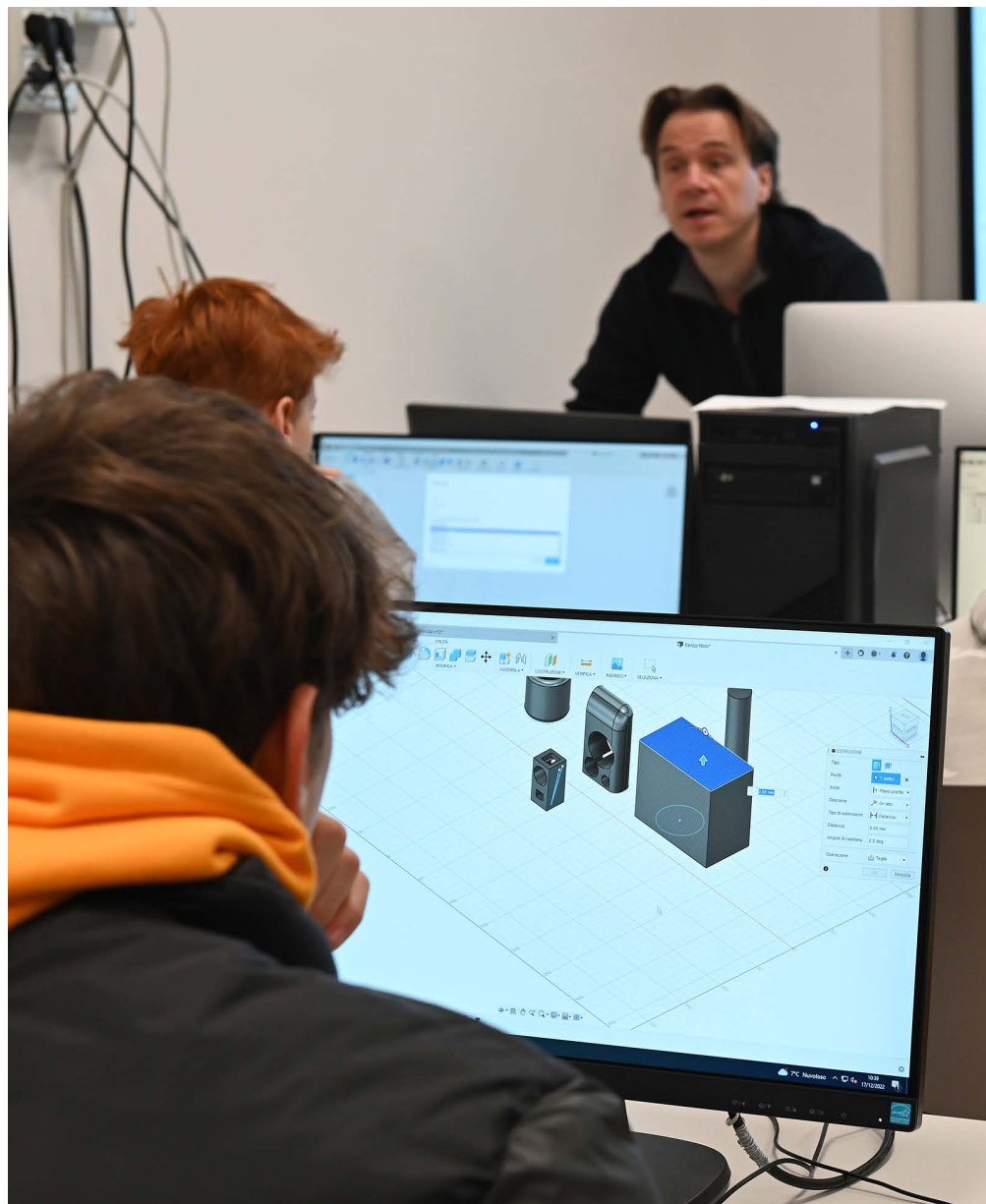
Na teh teoretskih izhodiščih so na DIZ Jožef Stefan v šolskem letu 2020/2021 s finančno podporo Dežele FJK v okviru projekta Slovenščina 2019 za profesorice slovenščine priredili predavanja in delavnice, katerih rezultat je nova e-publikacija *Naloge za spoznavanje osnov eno- in večkodnega besedila*, ki je od oktobra 2022 objavljena na spletni strani šole. Naloge so pod mentorstvom vodje projekta dr. Sonje Starc sestavile profesorice slovenščine Maja Brajkovič, Brunna Cijak, Patrizia Pettirosso, dr. Vilma Purič, dr. Maja Smotlak in mag. Loredana Umek. Uvodne misli o nastanku publikacije je prispeval ravnatelj Stefana Primož Strani, poglobljeno razmišljanje o komunikacijskem modelu jezikovnega pouka pri materinščini/prvem jeziku in razlago načina obravnavanja in preverjanja učnih vsebin o besedilu in jeziku iz že omenjenega zavodovega internega učnega načrta za slovenski jezik (2017 in 2022) pa je sestavila Sonja Starc, ki je knjigo tudi uredila. Tehnično in grafično je publikacija oblikovala Sharon Kante.

Didaktično gradivo, ki temelji na Hallidayevi teoriji besedila in jezika, ki sta jo Kress in van

Leeuwen prenesla tudi na področje nebesednega, je namenjeno profesorjem slovenščine in učencem in dijakom slovenskih nižjih in višjih srednjih šol v Italiji, predstavlja pa pomembno novost tudi za profesorje in učitelje v Sloveniji, saj se na slovenskih osnovnih in srednjih šolah pojavu večkodnosti posveča premalo pozornosti, čeprav v sodobni družbi večkodna besedila prevladujejo nad enokodnimi.

Publikacija *Naloge za spoznavanje osnov eno- in večkodnega besedila* prinaša izbor avtentičnih večkodnih besedil, s katerimi se naši učenci in dijaki najpogosteje srečujejo: časopisne članke in karikature iz Primorskega dnevnika, spletno reklamo o slovenskem produktu in večkodno učbeniško besedilo iz srednješolske prakse. Obenem pa so v publikaciji prisotna tudi enokodna pesemska besedila sodobnih slovenskih avtorjev v Italiji, v katerih dijaki lahko prepoznajo neobičajno rabo jezika in vlogo in moč glagola v poeziji ter preko pesniškega jezika kritično uzavestijo in oblikujejo svoj odnos in odnos drugih do slovenskega jezika. V izbranem pripovednem besedilu zamejskega avtorja pa dijaki ugotavljajo, katera informacija je v stavku pomensko poudarjena in kako se ti pomeni razvijajo skozi besedilo (tematsko-rematska struktura ali členitev po aktualnosti), kateri podatki se skozi besedilo ponavljajo in s katerimi vrstami ponovnih pojavitev se ustvarja kohezija in s katerimi glagoli in vrstami procesnih stavkov je izražena vsebina oz. predstavitev avtorjevega izkustvenega sveta.

Gre za besedilovorne teme, ki se jih na slovenskih višjih srednjih šolah v Italiji pri pouku slovenskega jezika navadno ne obravnava, saj se jezikovni pouk v večini slovenskih višjih srednjih šol v Italiji še vedno tradicionalno osredotoča predvsem na opis besedišča in slovnicih strukturi, manj ali nič na njihovo pomenotvorno vlogo v besedilu, kot ga pojmuje sodobni komunikacijski pristop k poučevanju jezikov. Podobno se dogaja tudi v italijanskem drugostopenjskem srednjem šolstvu, saj italijansko ministrstvo za izobraževanje priporoča nov komunikacijski pristop in vpelje-

DIZ Jožef Stefan v Trstu Decembra je šola odprla svoja vrata potencialnim novim dijakom FOTODAMJ@N

Učni načrt Od oktobra tudi v elektronski različici

Naloge Rezultat predavanj in delavnic

vanje besedilnih tem pri poučevanju italijanščine na višjih srednjih šolah že v šolski reformi iz leta 2010 in vzorčnih nalogah za novi državni izpit iz leta 2019. Tudi vzorčne naloge za preverjanje znanja italijanskega jezika nacionalnega zavoda za vrednotenje vzgojno-izobraževalnega sistema INVALSI vsebujejo vprašanja o besedilnih temah in besedilovornih pojavih.

Učna pripomočka

Potreba po komunikacijskem modelu poučevanja slovenščine, pri katerem sta v ospredju sporazumevalna dejavnost dijakov in delo z besedilom, je izražena tudi v smernicah za pouk slovenskega jezika na slovenskih drugostopenjskih srednjih šolah v Italiji, ki sta jih v obdobju med 2016 in 2018 na pobudo Urada za slovenske šole pri Deželni šolski upravi FJK izoblikovali dve skupini profesorjev in profesorice slovenščine. Nasta-

la sta dva ločena dokumenta za pouk predmeta slovenski jezik in književnost, za slovenske liceje in tehniške šole. V smernicah za tehniške šole so profesorji med jezikovne vsebine v skladu z vsebinami učnega načrta DIZ Jožefa Stefana vključili tudi večkodna besedila in spletna orodja slovenskega jezika ter poudarili pomen razvijanja večjezikovne zmožnosti dijakov pri pouku slovenščine s kontrastivnim pristopom, s primerjanjem značilnosti in rabe različnih jezikovnih sistemov, predvsem slovenskega in italijanskega. Žal so omenjene smernice ostale le na papirju, upati je, da bodo kmalu objavljene v pomoč profesorjem slovenščine pri načrtovanju in izvajanju vzgojno-izobraževalnega procesa.

Novi elektronski knjigi zavoda Stefan sta nastali z namenom, da bi dijakom in dijakinjam slovenskih zamejskih šol v Italiji ponudili sodobnejše in bolj di-

namično spoznavanje in usvajanje slovenskega jezika. Obe deli pa sta hkrati izziv za nadaljnje ustvarjanje kvalitetne in bolj poglobljene jezikovne izobrazbe na vseh slovenskih zamejskih šolah, za dosego katere pa je nujen premik vsebinskih in metodoloških pristopov predvsem pri učnem kadru.

Vse, ki se strokovno ukvarjajo s poučevanjem in rabo slovenskega jezika, pa tudi bralce, ki jim je pri srcu razvoj slovenskega jezika v Italiji, vabimo, da si obe deli ogledajo na spletni strani DIZ Jožef Stefan na spletnih naslovih <https://jozefstefan.org/projekti/naloge-za-spoznavanje-osnov-eno-in-vechkodnega-besedila/> in <https://jozefstefan.org/projekti/ucni-na crt-za-slovenski-jezik-2017-oz-po-sistemu-COBISS.SI>, za katerega je kataložni vpis o obeh publikacijah pripravila Narodna in študijska knjižnica v Trstu.